ANTROJI DALIS

DRAUGAS

MOKSLAS, MENAS, LITERATŪRA

Saturday supplement

1989 m. spalio mėn. 21 d. / October 21, 1989 Nr. 206(37)

KERTINĖ PARAŠTĖ

Viso pasaulio lietuvių mokslo ir kūrybos šventė

Šeštasis Mokslo ir kūrybos simpoziumas įvyks jau tik už keleto savaičių. Pradėjome jo organizaciją su kukliu praėjusio simpoziumo dalyvių sąrašu, nežinodami, kaip laikas ir gyvenimo tėkmė bus paveikę tiek lietuvių kilmės mokslininkų bei technologų norą, tiek jų galimybes šiame simpoziume dalyvauti. Nors pirmieji žingsniai atrodė nedaug žadantys, atėjęs 1989 metų pavasaris ir kelių pasišventusių organizatorių pastangos išjudino reikalus ir pamažėli simpoziumas pradėjo įgauti sau ir formatą, ir struktūrą. Ypač ūpą keliantį momentą teko pergyventi, kai Lietuvoje leidžiamas technikos žurnalas *Mokslas ir technika* įsidėjo griežtųjų mokslų, architektūros ir technologijos (GMAT) sekcijų Kviesli balandžio mėnesio laidoje. Su Kviesliu paskelbimu pradėjo plaukti pasiūlymai paskaitoms iš Lietuvos aukštojo mokslo įstaigų akademikų, profesūros, mokslinių darbuotojų bei kūrėjų. Dėl to Šeštasis mokslo ir kūrybos simpoziumas taps tikra to žodžio prasme viso pasaulio lietuvių mokslo ir kūrybos šventė, kokios iki šiolei dar niekad nei Lietuvoje, nei užsienyje nėra buvę.

GMAT sekcijos apims didesnę simpoziumo dalį laiko bei dalyvių skaičiaus atžvilgiu, nors sesijų atžvilgiu sudarys tiktai apie pusę. Visos trys GMAT sekcijos susidės iš 22 teminių sesijų, kuriose žada dalyvauti daugiau kaip 180 prelegentų. Sesijos apims visas pagrindines griežtųjų mokslų ir technologijos šakas. Jų kulminaciniai taškai bus pilnaties sesijos, pasižymėjusių aptarimu bei diskusijomis mums visiems opiai rūpimų klausimų, įvykių bei pasikeitimų Lietuvos gyvenime.

Pagal vėliausius duomenis, GMAT sesijose dalyvaus 91 prelegentas iš JAV, 88 iš Lietuvos, 6 iš Kanados, 2 iš Australijos ir po vieną iš Egipto ir Vokietijos Federalinės Respublikos. Dalyviai iš JAV bus iš daugelio valstybių, nuo Atlanto skalaujamos Massachussetts ir žaliosios Virginijos rytuose iki saulėtos Californijos ir kalnuoto Washingtono vakaruose. Kanados dalyviai bus iš jos dviejų pagrindinių provincijų — Ontario ir Quebec. Lietuvos dalyvių dauguma bus iš Kauno ir Vilniaus, bet rasime taip pat atvykstančius ir iš Klaipėdos, Šiaulių, Dotnuvos ir kelių kitų mažesnių miestų.

Užsienio lietuvių reprezentacija moksliniu bei profesiniu atžvilgiu bus ypač plataus masto. Čia susitiksime prelegentus iš akademinio pasaulio, mokslininkus ir tyrinėtojus iš didžiųjų laboratorijų, industrinių įmonių bei valdžios sektorių ir taip pat technologus iš mažesnių organizacijų bei pavienius asmenis, dirbančius savarankiškai kūrybinį bei mokslinį darbą. Jų tarpe rasime žmones su aukščiausiais akademiniais laipsniais, aukštųjų mokyklų vadovus, korporacijų pirmininkus bei techninių reikalų vedėjus, tarptautinių techninių organizacijų darbuotojus, dangoraižių, aerodromų, užtvankų, tiltų ir kelių statytojus bei individus, kurie ne tik darbuojasi mokslinių tiesų ir dėsnių atskleidime bei žinių perdavime, bet ir pramonės produkcijos organizavime bei pravedime tyriminių darbų nuo atominio ir bakterinio pasaulio iki erdvės platybių. Nemažas prelegentų skaičius yra sulaukę plataus mokslinio, akademinio bei profesinio pripažinimo, kaip, pavyzdžiui, jų darbų aprašymo *Time* žurnale ir profesiniuose leidiniuose, apdovanojimo prezidentiniais bei profesinių draugijų žymenimis, įtraukimo į mokslines akademijas, enciklopedijas, *Who Is Who, Man of Science,* ir t.t.

Esame taip pat didžiai nudžiugę, kad į simpoziumo eigą įsijungė ir visa grupė jaunosios kartos mokslininkų bei akademikų. Daugelis iš jų yra taip pat ir besivystančių mokslų sesijų organizatoriai. Jie sudarys bazę Mokslo ir kūrybos simpoziumų tęstinumui. Tarp išskirtinių dalykų tenka paminėti šešias poras prelegentų — tėvų ir sūnų arba dukterų kombinacijas. Vienu atveju yra tėvas net su dviem sūnumis.

Lietuvos dalyviai atvyks daugiausia iš akademinio pasaulio bei aukštojo mokslo institucijų tyrimo įstaigų. Daugelis iš jų yra pasiekę aukštus akademinius postus bei tarptautinį pripažinimą mokslo pasaulyje. Jų tarpe rasime prelegentus iš Kauno

(Nukelta į 2 psl.)

Kristijono Donelaičio 275 metų sukakties minėjimai

BRONIUS VAŠKAITIS

Kaip žinia, šiais metais sukanka 275 metai nuo Kristijono Donelaičio, vieno iš mūsų literatūros pradininkų ir jos ankstyvųjų klasikų, gimimo. Šias mūsų kultūros ir literatūros istorijai svarbias sukaktuves sukruto minėti ne tik lietuviai, bet ir kitataučiai, nes mūsų didžiojo būrų dainiaus „Metus" savo gimtąja kalba jau gali gvildenti rusai, ukrainiečiai, latviai, gruzinai, vokiečiai, lenkai, čekai, vengrai... Tai bene vienintelis mūsų rašytojas, kurio kūryba yra išversta į tiek daug pasaulio kalbų. Tolimos praeities genialią poemą, kaip ir M. K. Čiurlionio kūrybą, vis plačiau interpretuoja ne tik mūsų, bet ir kitų tautų rašytojai, dailininkai, kompozitoriai. Kristijonas Donelaitis su savo „Metais" ypač pastaruoju metu labai sparčiais žingsniais žengia į platųjį pasaulį.

Lietuvoj pagrindinis Kristijono Donelaičio gimimo sukakties minėjimas įvyko sausio 2 dieną Vilniuje, Akademiniame dramos teatre. Pasaulinio garso poeto atminimą pagerbti susirinko valdžios ir komunistų partijos „grietinėlė", literatūrologai, mokslininkai. Į minėjimą buvo pakviesti Sovietų Sąjungos respublikų atstovai, Kaliningrade (Karaliaučiuje) gyvenantis rusų rašytojas J. Ivanovas, latvių rašytojas, „Metų" vertėjas P. Kalva, Rytų Vokietijos baltistų atstovas prof. dr. G. Dominas ir kiti.

Šis minėjimas savo forma ir turiniu nemažai skyrėsi nuo prieš 25 metus įvykusio Kristijono Donelaičio pagerbimo, minint jo 150-ąjį gimtadienį. Tuomet buvo bijota priminti, kad Donelaitis yra labai šiuolaikinis, kad tarp jo aprašytų baudžiauninkų būrų ir Stalino nužmogintų Sovietų Sąjungos gyventojų yra didelė analogija.

Iškilmingą šių metų akademiją įžanginiu žodžiu pradėjo tuometinis Lietuvos komunistų partijos pirmasis sekretorius Lionginas Šepetys. Minėjime dalyvavo būsimas jo įpėdinis Algirdas Brazauskas. Kalbėtojas pažymėjo, kad, nagrinėjant donelaitiką, jau daug yra nuveikta, tačiau, anot jo, poeto kūrybinis palikimas yra toks istoriškai svarbus, taip organiškai išaugęs iš rašytojo gimtosios žemės aplinkos ir todėl toks neišsemiamas, kad reikalingas yra šiuo metu naujas, dar gilesnis žvilgsnis į poeto ir jo istorinės lietuviškos aplinkos sąveiką. Paskaitininkas pabrėžė, kad, lietuvių kultūrai dabartiniu laiku vis labiau išsilaisvinant nuo ankstyvesnio priverstinio dogmatizmo, mes galime ir privalome su derama pagarba vertinti mūsų kūrėjų dvasininkų indėlį į lietuvių kultūrą, tautos moralinį idealizmą.

Petras Rauduvė

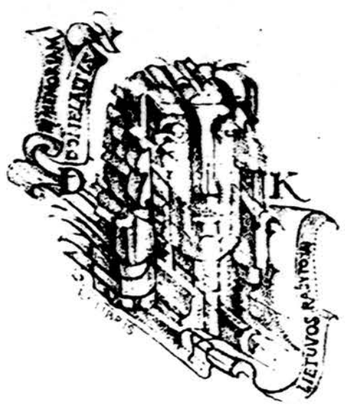

Kęstutis Ramonas

Ieva Labutytė

Augustinas Virgilijus Burb

Danutė Žalnieriūtė

Antanas Gedminas

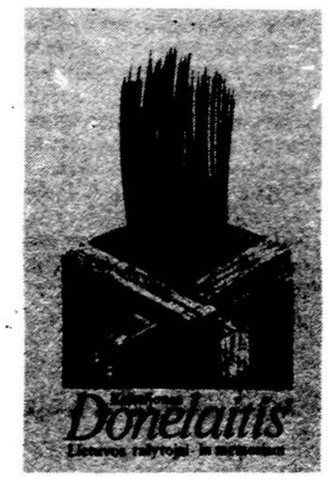

Valentinas Ajauskas

Alfonsas Čepauskas

Anksčiau minėtas Ivanovas pabrėžė, kad Donelaitis gilius pėdsakus paliko Europos šalių bei Rusijos kultūroje. Guodėsi, kad Čistyje Prudy buvo atstatyta bažnyčia. Tolimesnis darbas, anot jo, būtų vėl grąžinti tai vietovei Tolminkiemio vardą. Jo manymu, nėra abejonės, kad tai bus padaryta. Siūlė rusams kartu su Lietuvos kultūros fondu bei rašytojais Kaliningrade pastatyti Donelaičiui paminklą.

Latvių rašytojas Kalva papasakojo, kaip jis Donelaičio „Metus" vertė į latvių kalbą. Profesorius Dominas, slavistų komiteto pirmininko pavaduotojas, stipriai pageidavo, kad ir toliau būtų tęsiami Donelaičio kūrybos tyrinėjimai.

Pagrindinis minėjimo kalbėtojas buvo poetas Justinas Marcinkevičius. Jis į Donelaitį pažvelgė kaip į pamokslininką-moralistą, filosofą, lietuvybės gynėją ir demokratinių idėjų skleidėją, skriaudžiamų būrų užtarėją. Pabrėžė, kad pats Donelaitis, būdamas labai darbštus ir nuoširdžiai savo vaikus mylintis dvasinis tėvas, buvo didžiai reiklus ir lietuvninkams. Anot Marcinkevičiaus, Donelaitis lyg įkaitinta geležimi lietė liaudies gyvenimo piktžaizdes: tinginystę, girtuokliavimą, ūkininkavimo inertiškumą, nutautimą, nusigręžimą nuo savo kalbos ir papročių, svetimų madų vaikymąsi. Donelaitis itin stipriai akcentavo darbštumą. Jis teigė, kad darbu žmogus pelnosi ne tik duoną, bet ir pagarbą. Porą kartų „Metuose" jis baudžiavą net „miela" pavadina. Donelaitis išvis neįsivaizdavo laisvo darbo galimybės, nes juk visada atsiranda, kas jį pasisavina: vergvaldys, feodalas dvarponis, kuri nors visuomenės klasė arba net valstybė.

Justinas Marcinkevičius aiškino, kad visas žmogiškas dorybes „Metų" autorius suveda į vieną žodį — „viežlybumas". Viežlybumas — tai taurumas, dorumas, saikingumas, tautiškumas, kuklumas, užuojauta žmogui, dievobaimingumas. Neviežlybus lietuvninkus jis vadina nenaudėliais, glūpais, nešvankėliais, smirdais, šlapjurgiais, šūdvabaliais. Tuos žodžius poetas „Metuose" pažeria būrams ne iš pykčio, bet iš meilės, norėdamas, kad jie pasitaisytų, nes tai itin svarbu, siekiant laimingos amžinybės. Pagal Donelaitį, būrai moraliniu atžvilgiu vis tiek aukščiau stovėjo negu juos išnaudojantys kolonistai vokiečiai.

Marcinkevičius, didžiai apgailestavęs netekimą Tolminkiemio, tarė: „Ir kol gyvi būsime, mus kaip kokius maldininkus trauks į tenai, į mūsų poetinio žodžio Jeruzalę, iš kur šviečia pasauliui didžiausias to žodžio stebuklas — *Metai*". Poetas konstatavo, kad jo atmintin itin stipriai įstrigo paskutinis „Metų" žodis: „vargsime". Tai daug ką pasakantis ir šiems laikams. Marcinkevičiaus manymu, „vargsime gindami savo žemę, savo kalbą, istoriją ir kultūrą, vargsime gindami savo upes, ežerus ir miškus, vargsime gindami žmoguje gerumą, teisingumą, darbštumą, dieviškumą. Vargsime, nes taip paskutiniuoju žodžiu išpranašauta mūsų biblijoje — *Metuose*". Guodėsi, kad šiuose varguose drauge su mumis bus ir Kristijonas.

Po oficialiosios akademijos dalies įvyko aukšto meninio lygio koncertas. Jame pasirodė solistas smuikininkas, Sauliaus Sondeckio vadovaujamas kamerinis orkestras, „Liepaičių" choras, Folkloro teatras. Aktorius P. Venslovas skaitė Marcinkevičiaus parašytos poemos „Donelaitis" ištraukas. Minėjimas buvo baigtas Stasio Šimkaus ir Jurgio Sauerweino giesme „Lietuviais esame mes gimę".

Mūsų didysis poetas, tegu ir ne taip iškilmingai, buvo prisimintas ir kituose Lietuvos miestuose. O Maskvoje, Kolonų salėje, Donelaitis buvo pagerbtas šių metų sausio 17 dieną. Kaliningrade ir Nesterovo rajone, kuriame yra Tolminkiemis, minėjimai įvyko vėliau. Sekant Amerikos lietuvių spaudą, susidaro įspūdis, kad iki šiol Donelaičio jubiliejų plačiausiai ir iškilmingiausiai paminėjo Chicagos lietuviai.

Donelaičio 275 metų jubiliejui nemaža dėmesio skyrė ir periodinė Lietuvos spauda. Itin aktualus buvo Bernardo Aleknavičiaus straipsnis „Skola, kurią būtinai turime grąžinti" *(Komjaunimo tiesa,* Nr. 3). Jame nurodyta, kad Donelaičio 250 metų gimimo jubiliejus buvo sutiktas su brandžiais L. Gineičio ir K. Doveikos kūriniais. Iš jaunimo tarpo ryškesnių donelaitikos specialistų dar vis nesusilaukiama.

Į 18-ojo amžiaus būrų dainių maskvinio komunizmo sargai jau seniai žvelgė su savotišku įtarimu. Jo kūryboje jie pastebėjo labai aiškią analogiją tarp vokiečių užgaitų būrų ir Lietuvoje engiamų žmonių. Cenzoriai negailestingai pradėjo braukyti poeto eiles. Prieita prie to, kad 1948 metais spaudai paruošti Donelaičio *Raštai* liko korektūros atspauduose, o iš 1950 metais išleistų raštų iškrito net 95 eilutės. (Tai antras poemos išbraukymas. Pirmąją negailestingą korektūrą prieš daugelį metų padarė Liudvikas Rėza. Jis iš poemos išleido 468 eilutes. Jo motyvas — kai kurie poeto žodžiai buvo netinkami ano meto padoriai publikai. Pirmas braukymas vyko estetiniais, o antras — politiniais sumetimais.)

Straipsnio autorius Aleknavičius skundžiasi, kad kadaise Donelaičiui skaudžią „meškos" paslaugą padarė Kostas Korsakas, buvęs poeto raštų leidimo komisijos pirmininkas. Jis Donelaičio gimtuosius Lazdynėlius iš Nesterovo rajono iškėlė į Radviliškio rajoną (žiūr. *Didžioji tarybinė enciklopedija,* 1972, t. VII, p. 439). Pokario metais okupantai Lazdynėlių vardą buvo pakeitę Vyšniovka. Vėliau ir tą vardą panaikino. Taigi dabar reikia kovoti ne tik dėl Tolminkiemio, bet ir dėl Lazdynėlių vardo grąžinimo. Toje enciklopedijoje padaryta klaida ir nūdien tebeegzistuoja „Šviesos" leidyklos mokykloms išleistame *Lietuvių literatūros vadovėlyje.* Jame visai neminima ir Tolminkiemio klebonija,

(Nukelta į 3 psl.)

Šiame numeryje:

Šiemetinis Mokslo ir kūrybos simpoziumas • Donelaitis Lietuvoje ir išeivijoje • Vilniaus universiteto ansamblis Chicagoje • Juliaus Kelero skiltis • Tarptautinis teatrų festivalis • Pokalbis su Vaidotu Dauniu • Stasės Šakytės eilėraščiai • Plikionytės-Bružienės ir Balčikonio menas • Dalios Kolbaitės paroda • Ateities studijinis savaitgalis.

Vilniaus universiteto studentų viešnagė Chicagoje

DARIUS LAPINSKAS

Vidas Aleksandravičius, Vilniaus universiteto dainų ir šokių ansamblio meno vadovas ir režisierius kartu su žmona Danute Aleksandravičiene ansambliui „Margučio" suruoštose vaišėse Chicagos Jaunimo centro mažojoje salėje.

Jono Tamulaičio nuotrauka

Pirmą kartą išgirdau Vilniaus studentus giedant sekmadienio mišių metu Mergelės Marijos Gimimo bažnyčioje (Marquette Parke). Aštuoni vyrai ir vienuolika merginų, vadovaujami jų chorvedžio Vytauto Abario, sugiedojo tradicines mūsų giesmes Pulkim ant kelių, Prieš Tavo altorių ir Marija, Marija bei Juliaus Gaidelio Maldą už tėvynę. Juozo Naujalio motetą Nr. 2 Una hora ir Viltenio Kaip ilgesingai. Jų a capella giedojimas buvo darnus, dinamiškai įvairus ir interpretacijos požiūriu vykęs. Tai nuopelnas jų vadovo ir pačių studentų, kurie po reguliarių ansamblio repeticijų pasilikdavo dar viršvalandžiams repetuoti šių religinių kūrinių. Sausakimša Marquette Parko bažnyčia prapliupo vertai užsitarnautomis katutėmis, nuskambėjus [illegible] akordui. Kaip teko [illegible]noti, tai buvo ansamblio pir[illegible] pasirodymas bažnyčioje. Ži[illegible]na, gal dar per anksti būtų pa[illegible]dauti, bet kaip malonu būtų [illegible]vę išgirsti nors vieną religinės [illegible]uzikos kūrinį, parašyą atgims[illegible]ančioje Lietuvoje. Bet gal tai iš[illegible]gės me, kai vilniečiai studentai [illegible]lankysis pas mus kitą kartą. Die[illegible]ve duok.

Tos pačios dienos vakarą teko būti Vilniaus universiteto ansamblio spektaklyje Jaunimo centre. Dailios šokėjos, guvūs šokėjai, liaudies ir ne liaudies instrumentų pilna krūva, na ir dainininkų — dainininkių visas būrys: vos sutalpino Jaunimo centro scena jų judesį, energiją ir visokeriopas triukšmingas išdaigas. Visa pirmoji dalis — išskyrus porą lėtesnių atsikvėpimų — prabėgo kaip koks viesulas pakiliame dviejų ketvirtainių takto ženkle. Jaunatvė, neišsibaigiantis judesio įsisiūbavimas išsiliejo net retkarčiais į pačią salę. Ir visgi tame triukšmingame įsisiūbavime suėmė mane didelis liūdesys: ar dėl to, kad aš nebesu toks jaunas ir negaliu šokti su tomis dailiomis šokėjomis, ar gal dėl to, kad aš scenoje mačiau daug to, kas mus riša su kitomis tautomis, ir maža to, kas mus nuo jų skiria. Pasigedau aš programoje nors vienos sutartinės — argi negalima būtų, panaudojant šį unikaliausią mūsų liaudies šedevrą, sukurti pagal jį vieną ar kitą naują šokį. Kitas dalykas, kuris šokių sūkuryje beveik nuo scenos buvo nušluotas, tai viename programos puslapyje vos sutelpantys mūsų liaudies instrumentai. Juk mes tiek daug jų niekad nesame nei matę, nei girdėję. Ar nebuvo galima juos kur nors scenos priekyje šonuose padėti, kad būtų galima pasigėrėti jų įvairiaspalvia garsų palete.

Antroji spektaklio dalis buvo daug įvairesnė: čia tikrai sužibėjo choreografo Juozo Lingio talento didybė visu savo teatrališku išradingumu. Kas gi galėtų užmiršti Senių šokį, tokiomis minimalinėmis judesio priemonėmis iššaukusį publikoje nesibaigiančią humoristinio žavesio reakciją, ar pasipūtusį gaidį, tarsi kokį operinį tenorą, bemokantį jaunus gaidukus giedoti — kakarykuoti. Na, ogi lyriškoji Sadutė, įgavus tiesiog mistinės nostalgijos Juliaus Juzeliūno muzikiniame apipavidalinime, ypač labai jautriai panaudojant melodiją minorinėje transformacijoje — kas galėtų likti ja nesužavėtas. O ką bekalbėti apie įvairiausią akrobatiką — merginų švaistymą į orą, bernų kankinimą ir pakinkymą moteriškai valiai ir daug kitų įspūdingai atliktų neįtikėtinų sceninių išdaigų.

Visa tai paruošti ir taip disciplinuotai, užbaigtai atlikti reikėjo įdėti daug darbo ir parodyti daug ištvermės. Dėl to reikia sveikinti ansamblio vadovą Vidą Aleksandravičių, šokių grupės vadovus Tamarą Kalibataitę ir Henriką Uzną, kanklių grupės vadovę Daivą Čičinskienę, orkestro vadovą Kastytį Mikišką, choro vadovą Vytautą Abarį ir visus studentus, parodžiusius tiek meilės ir pasišventimo mūsų tautos per amžius sutelktam liaudies menо lobynui.

Vilniaus universiteto ansamblio nariai šoka Kupolinį – muzika Balio Dvariono, choreografija — Juozo Lingio.

Jono Tamulaičio nuotrauka

Lietuvos valstybinis teatras Tarptautiniame teatrų festivaly

Chicagoje 1990 metais nuo gegužės 23 iki liepos 1 dienos vyks jau trečią kartą tarptautinis teatrų festivalis. Pirmasis buvo 1986 metais, antrasis — 1988 metais, o dabar pradėta ruoša trečiajam.

Į miesto centre esantį Blackstone viešbutį spalio 11 dieną buvo sukviesti laikraščių, radijo, televizijos, teatrų atstovai, kurie buvo painformuoti apie būsimo festivalio eigą. Kalbėjo festivalio rengėjų tarybos pirmininkas Hammond E. Chaffetz, Ameritech fondo prezidentas Kotten ir teatrų festivalio direktorė Jane Nicholl Sahlins. Jie pabrėžė, kad teatro festivalių rengimas yra reikšmingas įnašas į miesto gyventojų kultūrą. Menas turi būti kiekvieno gyvenimo dalis. Festivalis bus vienas didžiausių pasaulyje. Pakviestos festivalyje dalyvauti iš dešimties kraštų geriausios teatro trupės su 18 draminių veikalų. Kaip žodžiu perteiktoje, taip ir raštu išdalytoje informacijoje buvo labai aukštai iškeltas Lietuvos valstybinis teatras, jau dalyvavęs antrame festivalyje su Čechovo „Dėde Vania" ir „Pirosmani, Pirosmani". Pažymėta, kad Lietuvos valstybinis teatras, įsteigtas 1966 metais, yra plačiai pripažįstamas kaip vienas iš pirmaujančių Europoje. Džiaugtasi, kad šio teatro pastatymas 1988 metų festivalyje susilaukė labai gero įvertinimo; visi bilietai buvo išparduoti. Lietuvos teatro režisierių Eimuntą Nekrošių Amerikos dramaturgas Arthur Miller jau anksčiau buvo pavadinęs genijumi dėl jo įžvalgaus klasikinių dramų išstudijavimo ir dinamiško nauju stiliumi pastatymo. Į ateinantį festivalį Lietuvos teatras atvažiuos su „Karalium Lyru", kurio spektakliai bus 1990 m. birželio 26, 27, 28, 29, 30 ir liepos 1 dieną Blackstone teatre. Vaidinimas vyks lietuvių kalba, kartu perteikiant vertimą ir į anglų kalbą. Šį Lietuvos teatro pastatymą festivalio organizatoriai vadina išradingu. (Džiugu, kad tiek žodžiu, tiek raštu pateiktoje informacijoje lietuvių teatras vadinamas Lietuvos teatru, niekur jo nesiejant su Sovietų Sąjunga.)

Festivalyje dalyvaus anglų teatras su „A Midsummer Night's Dream" ir „King Lear", Izraelio teatras iš Tel Avivo su drama „Shira", kurią parašė Nobelio laureatas Shmuel Yosef Agnon. Kanados (Quebec) teatras atvyks su „The Aragon Trilogy", Vakarų Vokietijos teatralai atveš „The Three-Penny Opera" ir taip pat „The Croatian Faust". Festivalyje pasirodys ir Italijos, Meksikos, JAV, Pietų Amerikos šalių teatrų grupės.

Festivalio spektakliai vyks Blackstone, Northwestern, Northlight (Evanstone), UC Court teatrų salėse per visas penkias festivalio savaites.

Šis Tarptautinis teatrų festivalis susilaukia plačios finansinės paramos iš JAV komercinių bendrovių. Vien Ameritech ir Illinois Bell fondai jam yra paskyrę pusę milijono dolerių.

Juoz. Pr.

Mokslo ir kūrybos šventė

(Atkelta iš 1 psl.)

Politechnikos instituto (KPI), Vilniaus universiteto (VU), Lietuvos mokslų akademijos (LMA), Vilniaus statybos instituto (VISI), Kauno medicinos mokyklos. Likusieji reprezentuos gana plačią Lietuvos kasdieninio mokslinio gyvenimo plotmę — kaip, pavyzdžiui, architektūrą, aviaciją, medicininę technologiją, žemės ūkį, maisto gamybą.

Prisidėjus paskaitininkams iš Lietuvos, temų plotis bei gylis šiame simpoziume bus gerokai pasikeitęs nuo praėjusių simpoziumų. Kadangi dalyviai iš Lietuvos daugiausia yra iš akademinio pasaulio, pamatysime tam tikrose sesijose daugiau teoretinių įžvalgų. Taip pat bus paliestos mokslo šakos, į kurias išeivijos mokslininkai bei technologai per daug nesigilina. Antra vertus, užsienio lietuviai tam tikrais atvejais pristatys savo darbus iš tokių sričių, kurios Lietuvoje dar ne tik kad neįdiegtos, bet ir be pramatomų galimybių jų įvedimui ateityje, kaip, pavyzdžiui, erdvės tyrimas, satelitinės technologijos išvystymas ir panaudojimas įvairiems poreikiams.

Didžiausios sesijos bus iš architektūros, mikrobiologijos, chemijos, gamtosaugos, energijos perdavimo, fizikos, inžinerijos, (instrumentacijos) matavimų, ir kompiuterių/komunikacijos mokslų. Ypač gausūs ir moksliškai stiprūs kontingentai iš Lietuvos skaitys paskaitas iš mikrobiologijos, fizikos, kompiuterių/komunikacijos ir vibrotechnikos sričių. Iš architektūros pažymėtinos temos apie Lietuvos landšafto tvarkymą ir senamiesčių restauravimo darbus. Iš mikrobiologijos bus aptariami tyriminiai darbai celinėje ir mikroskopinėje plotmėje. Gamtosaugoje išgirsime įvairių gamtaršos pasekmių žmogaus gyvenime gvildenimą. Fizikoje, kai plačią teminę skalę, prelegentai iš Lietuvos koncentruosis į jų pažangą puslaidininkių pasaulyje, kuris, kaip žinome, yra pagrindas ateities elektronikos ir susižinojimo sferose.

Išgirsime nemažą skaičių specifiškai Lietuvą liečiančių temų, kaip, pavyzdžiui, maisto kokybę, melioracijos pasekmes, energijos jėgainių problematiką. Užsienio lietuviai pristatys jų įsijungimą į planavimo, organizavimo bei vykdymo procesus pasaulio didžiausių statinių, erdvės paslapčių tyrimą, egzotinių medžiagų išvystymą bei molekulinio pasaulio dėsnių atskleidimą.

Simpoziumo programa jau sudaryta. Pradedant ketvirtadieniu, kiekviena diena bus pripildyta paskaitomis, diskusijomis ir įvairiais kultūriniais renginiais. Paskaitų skaičius bus toks didelis, kad niekam nereikės nuobodžiauti. Kiekvienu dienos momentu vyks tarp dešimt ir penkiolika sesijų. Didžiausia pramatoma problema bus pasirinkimas, kurią paskaitą būtų geriausiai išgirsti.

Ypač prasmingos bus pilnaties sesijos, kuriose išgirsime gerai apsvarstytus pasisakymus bei diskusijas apie reikalus, liečiančius tiek išeiviją, tiek Lietuvos gyventojus. Kiekvienoje sesijoje bus galimybė pasisakyti ir plačiajai visuomenei. Jos komentarai bus ne tik laukiami, bet ir labai pageidaujami, nes bendravimas turi būti pagristas visos išeivijos pritarimu ir sutarimu.

Simpoziumas pasižymės didžiulėmis dailės ir meno parodomis, kokių išeivijos gyvenime dar nebuvome matę. Laukiamas neparastai gausus meno kūrinių siuntinys iš Lietuvos. Tarp jų rasime ir maketą-modelį premijuoto Vilniaus bažnyčios projekto, kurį pristatys patys jo kūrėjai-architektai. Tarp kitų svarbiųjų ir naudingų išstatymų rasime National Technical Information Services (NTIS) stalą. Čia bus galimybė sužinoti, kokio pobūdžio ir kaip gaunama informacija iš NTIS sistemos, kuri Jungtinėse Amerikos Valstybėse yra didžiausia techninės informacijos leidėja ir paskirstytoja. Studentams bei mokslininkams bus proga sužinoti stipendijų ir studijų galimybes tiek iš užsienio važiuojant į Lietuvą, tiek iš Lietuvos norint atvykti užsienin.

Simpoziumo rengėjai yra pasiruošę suburti ir pravesti vieną iš didžiausių ir galbūt patį svarbiausią įvykį lietuvių mokslo, kūrybos ir technologinės kultūros istorijoje. Į simpoziumą suplauks iš viso pasaulio lietuviškai besijaučiją ir lietuviškos dvasios kupini kūrėjai ir mokslininkai. Jie nori pasidalyti su bendraminčiais kolegomis ir su lietuviška visuomene savo darbais, kūriniais ir pasiekimais ir galbūt išvysti kūrybinio darbo išdavas, pasiektas laisvoje aplinkoje. Jie nori įrodyti, kad šios nuteriotos ir nualintos tautos sūnūs ir dukros drąsiai neša pasaulyje tautinio gyvastingumo ir susipratimo vėliavą, kas taip stropiai ir metodiškai dar visai neseniai buvo bandoma jai paneigti. Tikimės, kad lietuviška visuomenė gausiai ir dosniai savo atsilankymu ir parama įvertins šį tikrai dėmesio vertą, neeilinį įvykį. Iki pasimatymo Chicagoje.

Stasys Bačkaitis
VI MKS Griežtųjų mokslų, architektūros ir technologijos sekcijų pirmininkas

Vilniaus universiteto dainų ir šokių ansamblio mergaitės šoka Sadutę — muzika Juliaus Juzeliūno, kompozicija — Juozo Lingio.

Jono Tamulaičio nuotrauka

Julius Kelecas

Trys savaitės Čikagoj

Ką galima pasakyti vos dvidešimt dienų išbuvus, pasisukiojus Čikagoj, apsukus porą ratų aplink Marquette Parką, ilgiau ar trumpiau šnektelėjus su dvidešimčia ar trisdešimčia išeivijos lietuvių, akies krašteliu pažvelgus į naktinę Čikagą, tiksliau, į menkutę jos dalį, pavarčius vieną kitą knygą, perskaičius vietinius lietuviškus laikraštėlius bei laikraščius? Ir daug, ir nieko. Įspūdžiai sūkuriuoja, bet vieningas vaizdas dar tik ima kristalizuotis.

Išeivija ugningai domisi politiniais įvykiais, kunkuliuojančiais Lietuvoje, verčiančiais iš gerų (deja, amerikietiškų!) klumpių net pačius rambiausius skeptikus, iki šiolei netikėjusius, kad Stalinas ir stalinaičiai neprisikels. Teko sutikti ir aistringų Sąjūdžio šalininkų, ir ryžtingų priešininkų; deja, pagrindinis pastarųjų argumentas — gerai išvystytos (gal reikėtų sakyti — ištreniruotos) balso stygos, maksimaliai įsitempiančios, kai pašnekovo jau nebenorima išgirsti. „Aš nevažiuosiu į Lietuvą! Sąjūdis yra Saugumo kūrinys!", — rėkė vienas reorgas, tarsi norėdamas, kad aš pulčiau ant kelių ir maldaučiau jį važiuoti į Lietuvą, arba bijodamas, kad jo ten neištremtų Pasaulio Lietuvių Bendruomenė už neapykantą savajai tautai, kuri ištvėrė viską: rusifikacijos marą, totalinį tautinės savimonės ignoravimą (ji buvo vadinama „nacionalizmu"), panieką lietuvių kultūrai, istorijai, dvasiniam mentalitetui. Viešpatie, juk niekas niekada nevers nutautusių (kalba šiuo atveju paskutinis lietuviškumo reliktas) grįžti ten, kur jie nenori ar negali. Pagalvoju: jie negali atleisti lietuviams. likusiems ar gimusiems po karo Lietuvoje, kad jie, regėję, kaip į šipulius buvo sudaužytas Lietuvos valstybingumas, gebėjo išsergėti savy šitokią dvasinę galybę ir pradėti beveik vien iš skaldos tverti Lietuvos valstybę... Šičia itin palanki proga prisiminti Petro Klimo straipsnio, skirto 1941 metų Vasario 16-osios sukakčiai, citatą iš dr. Alberto Geručio monografijos *Petras Klimas:* „Tūkstančius metų savo sodybose ištvėrusi tauta, kuri išlaikė skirtingą, nepaprastai lanksčią, kaip daina skambią, raudos ir lopšinės iturtintą savo kalbą — toji tauta turėjo rasti pasaulyje savo vietą ir nutraukti pančius, kuriuos jai buvo uždėję tik savo skaičiais išdidę kaimynai" (p. 222).

Tačiau Čikagoj yra ir kitokių žmonių, kurių svarba Lietuvai niekas neabejoja: Kazys Bradūnas, Bronius Kviklys... Pamenu, su kokiu uolumu aš skaičiau Kazio Bradūno knygas, kurias pavykdavo gauti (brolis naktimis dailyraščiu jas perrašinėdavo) ir duoti perskaityti draugams, pažįstamiems, artimiesiems... Tos knygos man buvo tikroji lietuviškumo mokykla, kurioje mokytojas buvo lietuvis, niekuomet nerašęs eilėraščių „Leninas dirba", „Odė Stalinui", etc. Juo galima buvo tikėti kaip pačiu savimi. Jo vardu galėjai gintis, kai sakydavo, kad po karo nebeliko lietuviškai rašančių poetų. Kazio Bradūno ir jo kartos dėka (pridėjus dar keletą vardų) šeštojo dešimtmečio lietuvių poezija neliko balta dėme lietuvių poezijos žemėlapyje, jei tokį įsivaizduosim...

O ką apskritai mes gebam įsivaizduoti, priklauso nuo mūsų fantazijos, sugebėjimų, moralės. Man, tarkim, ir dabar sunku patikėti — nors tai akivaizdu, — kad *Lietuvos vyskupijos, Mūsų Lietuva* — vieno Broniaus Kviklio darbas. Regis, tokios knygos darytų garbę ir visam institutui...

„Mums jau reikia tiesiog gyventi kartu...”

Pokalbis su poetu ir „Krantų” žurnalo redaktorium Vaidotu Dauniu

– Šio rudens Ateities studijiniame savaitgalyje Chicagoj ir aplamai visame išeivijos kultūriniame gyvenime esat laukiamas kaip poetas, kaip jaunųjų kūrybos almanacho „Veidai” sudarytojas ir kaip puikaus liuksusinio meno kultūros žurnalo „Krantai” vyriausias redaktorius ir literatūros kritikas. Kaip suspėjate ir pajėgiate visur taip kūrybingai reikštis? Ir kas šiuo momentu yra Jums labiausiai prieš širdies?

Vaidotas Daunys

Vaidotas Daunys šią vasarą Muenchene.

Sauliaus Girniaus nuotrauka

– Daugeliui mūsų, gyvenančių „kitoje mėnulio pusėje”, anapus Brandenburgo sienos, vienas esmingiausių klausimų visuomet būdavo: ar iš viso yra kokia nors to kultūrinio darbo prasmė. Manyčiau, kad klausimas tapo sudėtinė mūsų kūno ir kraujo dalis. Ką reiškia teigti būties prasmę (t.y. kurti) toje socialinių ir politinių formų erdvėje, kurioje išmušta prasmė žmogaus ir tautos egzistencijai? Šis skepticizmas (nuo socialinio iki ontologinio) mūsų kraujyje yra pasėjęs nepagydomų antikūnių. Iš čia – ieškojimas pateisinimo neveiklumui, noras jį aiškinti kaip savaime kūrybišką. Tuo noriu pasakyti, kad veikliajam kūrybiškumui reikštis jėgų suteikdavo (ir suteikia) ne skepsis ir ne stoicizmas, o iš tiesų tasai „prieštaravimo ženklas”, kurį pranašavo Simeonas, ir kuris yra mūsų tikėjimo pagrindas. Šis ženklas mums pagrįsdavo meilę ir viltį, kurie, aišku, ir yra arčiausia širdies. Be abejo, poezija – ta intymioji liturgija – čia užima išskirtinę vietą. O ir *Krantai*, kur jauti artimas širdis, yra taip pat šalia.

– Sakykit, kaip galėjo Lietuvoje taip savitai subręsti Jūsų maždaug trisdešimtmečių palyginti gana kūrybinga ir kultūrinius klodus įsisavinusi karta tokioj laisvesniam ir gilesniam užmojui nepalankioj aplinkoj? Ar padėjo tam ir siūbtelėjęs atgimimas?

– Atgimimas padėjo mums tiek, kiek mes jam padėjom. Tuo noriu pasakyti, kad į 1988-uosius atėjome kiekvienas savo keliais, su savo asmeninėmis tragedijomis ir apreiškimais. Atgimimas ne subrandino, o tiesiog apnuogino, kiek kas esame subrendę. Jis labai ryškiai perkėlė mus iš mitologinio į istorinį laiką. Trisdešimties metų žmogus staiga labai netikėtai pajuto jau turįs praeitį, o tai ir yra jo brandos ženklas ir salyga. Bet nedrįstu šio trisdešimtmečio žmogaus laikyti tipiniu mūsų laikams. Daugeliui vis dėlto atgimimas tėra mitologija, ir tai baisiau, negu atrodo iš pirmo žvilgsnio.

Per tuos praėjusius metus toje nelaisvoje ir seklioje aplinkoje mes išmokom gintis drauge, o žengti (gal tiesiog gyventi) po vieną. Tai dar nėra blogiausias atvejis, nors dažnai ir ginties laikysena tebuvo vienišo žmogaus pozicija. Tai nėra žmogaus be Dievo vienišumas (Juozo Girniaus žodžiais), o greičiau – žmogaus be žmogaus. Čia ir slypi dramatizmo esmė, sudaranti mano kartos dvasinės istorijos prasmę. Bet kaip tik dėl šių dramatiškų kolizijų aš nedrįstu kalbėti visos kartos vardu. Šios kartos paprasčiausiai nėra. Tėra sielų giminystė, kurios kiekvienas pavieniui ieškojome, norėdami atsilaikyti prieš nebūtį. Ir ne vien bendraamžiai šitaip ištiesdavom vienas kitam ranką. Prieš keletą metų esu užrašęs tokius žodžius: „Kai dedi gėlę ant priešais supilto J. Grušo kapo, galvoji, kad karta niekada nesibaigia...”

– Esate poetas, grožinės literatūros žmogus. Bet Jūsų redaguojamas meno kultūros žurnalas „Krantai” grožinę literatūra kaip ir nesidomi. Kodėl? Juk griežtai vien tik meno ribų nesilaikoma, kai puslapiuose persispausdinama Antano Maceinos filosofija.

– Nuo pat pradžių, kai kūrybinėse sąjungose (teatro veikėjų, kompozitorių, dailininkų – jie globoja *Krantus*) buvo pasiūlyta redaktoriauti, pasisakiau ne už specializuotą, o atvirą visai meno kultūrai leidinį, nes tik erdvė leidžia sukaupti ir gelmę. Mūsų tikslas, kad įvairios publikacijos *Krantuose* domintų viena kitą, ir todėl čia negali būti tos ar kitos meno rūšies ar problemos ignoracijos. Ne visuose numeriuose vienodai pristatome tą ar kitą rūšį, gal dėl to grožinės literatūros medžiaga buvo ne itin pastebėta. Norėčiau pasakyti, kad *Krantai* jau skelbė ar rengiasi skelbti Pier Paolo Pasolini, Gottfried Benn, T. S. Eliot, Michel de Ghelderode, Kosto Ostrausko, Kazio Sajos, Henriko Nagio, O. V. Milašiaus, Samuel Beckett, James Joyce publikacijas.

– Kiek čia išeivijoje įmanoma mums pasekti šiandienykštę Lietuvos spaudą bei įvairius leidinius, pastebėjome gana dažnus Stasio Šalkauskio, Antano Maceinos, Juozo Girniaus persispausdinimus ir dėmesį jų mintims. Tuo tarpu tam tikrų pažiūrų žmonės čia išeivijoje prasitarė, jog tai yra mažavertis dalykas. Kaip Jums atrodo? Ir kodėl šių mūsų filosofų kūryba šiandieninę Lietuvą ir jos jaunimą domina?

– Nenorėčiau čia ginčytis dėl šių filosofų vertės. Manau, kad ginčijamasi dažnai skirtingomis kalbomis, todėl mažaverčiu tampa ne objektas, o ginčai. Vis dėlto reikėtų atkreipti dėmesį, kad tolerancijos puoselėjimas bei perspėjimas dėl „kitakalbystės” yra esminė pačių filosofų nuostata. Vien tuo jie yra svarbūs ir reikalingi šiuo metu gana ligotai Lietuvos kultūrinei savijautai. Jie yra mūsų dvasinė aristokratija, be kurios netvirta demokratija. Kita vertus, nereikia užmiršti, jog katalikiškoji mūsų mąstytojų tradicija formavosi kaip išsami sistema, ir būtent kaip sistema ji buvo 40-aisiais atkirsta čia, Lietuvoje. Todėl pietetas, kuris dabar Lietuvoj reiškiamas šiems ir kitiems katalikų mąstytojams, iš esmės yra siekimas susigrąžinti sisteminę gyvenseną, patikimas šaknis. Mums reikalinga sukalti stulpus, kurių paprasčiausiai neturėjome 40 metų. Nemanau, kad čia užprogramuotas fatališkas konfliktas, kuris išeivijoje vyko tarp jaunesnės liberalų kartos ir katalikų tradicijos. Greičiau atvirkščiai, manau, kad gali subręsti visiškai netikėti Lietuvos dvasinio gyvenimo reiškiniai, liudijantys autentišką patirtį, kuri yra vienintelė tikro modernumo garantija. Tai jau provincijos ir providencijos dėsniai.

Aleksandro Macijausko (Kaunas) fotografija „Laikas” (1977) iš Kauno mažosios fotografijos galerijos, kuri eksponuojama vakar atidarytoje 18-oje metinėje Lietuvių fotografijos parodoje, Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje.

– Jaunoji Jūsų amžiaus Lietuvos poetų karta jau brėžia mūsų literatūros raidoje gana įdomų vingį. Kaip Jūs patys apibūdintumėt šios poetų kartos portretą ir jos poreikius?

– Poezija dabar yra kritinėje situacijoje, bet jeigu manysime, kad krizė – tai lūžis, vadinasi, situacija yra tokia, kokios ir reikia kūrybos žmogui. Kur kas nedėkingesnė toji anemiška dvasia ir aplinka, kurioje pastaraisiais metais debiutavo ar po kelias knygas spėjo išleisti palyginti didelis būrys jaunų poetų. Toje anemijoje gerokai išsisklaidė ir paties portreto kontūrai.

Vis dėlto vingio, kurį mūsų literatūros raidoje dabar daro jaunieji, esama. Žvelgdamas „iš vidaus”, bandyčiau jį nusakyti taip: iš vienos pusės – metafiziniams polėkiams pagrįsti vis aktyviau ieškoma moralės dėsnių pačios kalbos prigimtyje. Kita vertus, svarbiu akcentu tampa „sugrįžimo tėvynėn” išgyvenimas (šis „sugrįžimas” nėra be komplikacijų, kadangi didesnė poezijos dalis taip ir nebuvo išgyvenusi vidinės emigracijos nei giliau, nei likimiškiau). Man regis, kad mūsų sėsliai, su polinkiu į metafiziką poezijai geografijos ir istorijos pokyčiai suteikia esminių išmėginimų, kurie įkvepia jėgų arba išryškina bejėgiškumą.

– Ar Jums pačiam ir bendraamžiams dabarties mūsų egzodo literatūra nebuvo terra incognita? Ar turėjote galimybių pavartyti jos puslapius? Jei taip, kas ryškiau pasiliko atminty?

– Egzodo literatūra daugeliui mūsų visuomet buvo ne tiek Nežinomoji, kiek Pažadėtoji žemė. Pažintys būdavo dažnai tik sporadiškos, bet viską atpirkdavo tas šventas jausmas, kad kitas krantas vis dėlto yra. Nemažiau prasminga būdavo pati spausdinių kelionė, kurioje pindavosi ir meilė, ir baimė – iš rankų į rankas. Spec. fondai, kuriuose irgi tekdavo paskaityti, paprastai reikšdavo tik baimę. Kas ryškiau pasiliko atminty? Antano Maceinos *Filosofijos kilmė ir prasmė*, Tomo Venclovos *Tekstai apie tekstus*, Vytauto Kavolio *Sąmoningumo trajektorijos*... Kaip etaloninis leidinys giliai įstrigo atmintin *Literatūros lankai*, intelektualiniu aktyvumu ypačiai traukė *Metmenys*. Rečiau patekdavo į rankas *Aidai* ar *Draugo* kultūrinis priedas. Apie daug ką reikėtų kalbėti atskirai, nes daug kas mane pasiekė skirtingais keliais ir ne tomis pačiomis aplinkybėmis. Gilus atradimas pastaruoju metu tapo Henriko Nagio poezija, ne todėl, kad nebūčiau jos skaitęs anksčiau, – tiesiog tai, ko anksčiau nemačiau, dabar atsivėrė kaip ypatinga kalbos ir klausos dimensija.

– Kaip vertinate šiandieninę literatūrinę situaciją Lietuvoje ir išeivijoje? Kas reikėtų visai išgriauti, kas remontuoti, kas ir kaip visai naujai suprojektuoti ir pastatyti? Ir ar būtų tam pajėgiųjų?

– Nesiryžtu kalbėti apie išeivijos literatūrinę situaciją, su kuria mažokai tesu susidūręs tiesiogiai. Būtų negerai, jeigu tos pirmosios pažintys tarp dviejų krantų, vienijamų to paties ilgesio, pernelyg ilgai užsitęstų. Mums jau reikia tiesiog gyventi kartu, puoselėjant tai, kas vaisinga ir ten, ir čia. Ką projektuoti? Vis pagalvoju apie bendrą periodinį leidinį, leidžiamą Europoje ar Amerikoje, bendrą redakcijos kolektyvą, bendras ambicijas (verčiant tokį leidinį bent į anglų kalbą). Mums reikalinga kokybiškai nauja kraujo apykaita, antras kvėpimas, jeigu norime įsijungti į tą pasaulio kultūros ritmą, kuris yra viena iš mūsų tautos dvasios bei valstybės suvereniteto garantijų.

Esu labai dėkingas už dėmesį, kurį jaučiu čia pateiktuose man klausimuose. Su tokiu pat dėkingumo jausmu norėčiau padėkoti žmonėms, pakvietusiems mane į Ateities akademinį savaitgalį. Sunku nusakyti, koks reikšmingas man ir mano bendraamžiams tampa kiekvienas toks žingsnis į ten, į „anapus”. Jis sutvirtina tai, kas tikra, ir padeda atsižadėti to, kas tik tariama.

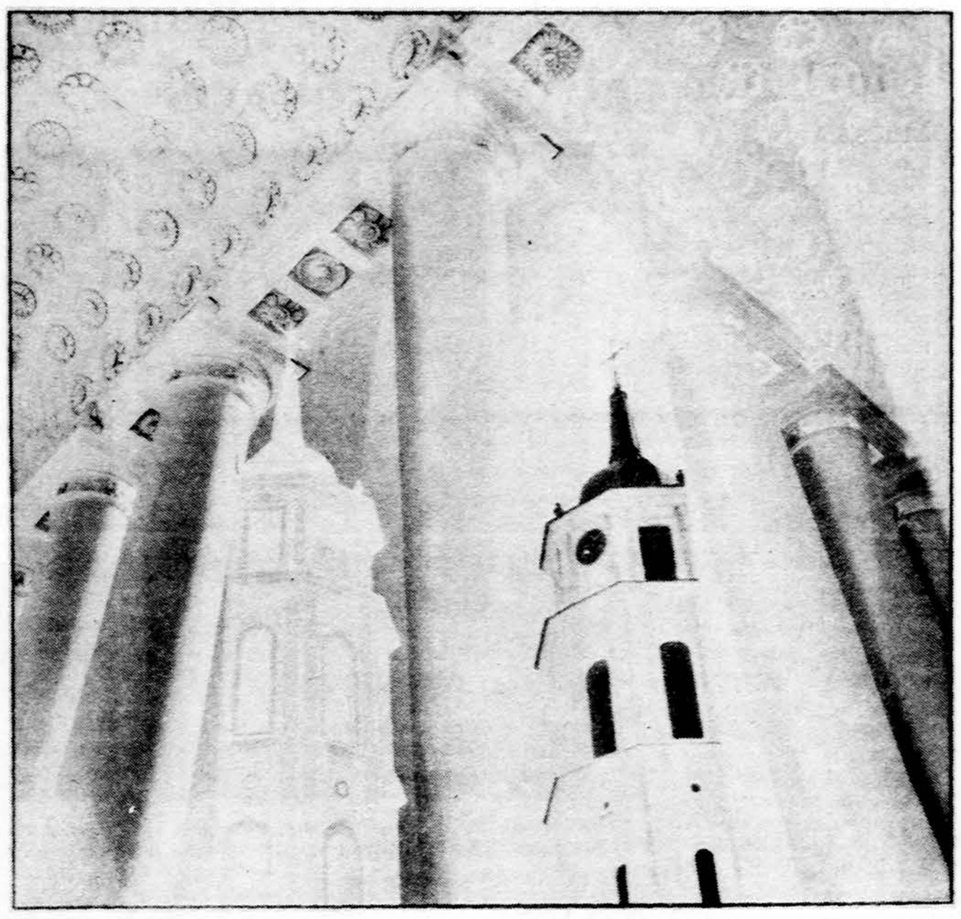

Vytauto Ylevičiaus (Vilnius) fotografija iš vakar atidarytos 18-osios metinės Lietuvių fotografijos parodos Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje – paroda, prasidėjusi spalio 20 dieną, vyks iki spalio 29 dienos.

Stasė Šakytė

IŠSIVERŽI

Išvargus,
Iškankinta,
Bet nenugalėta –

Išsiverži,
Kaip didelė
Banga –

Nuostabiai
Apjuosianti
Jėga –

Išsiverži
Ir jau beveik,
Beveik

Išplauki
Iš tarpeklių
Tamsybių –

* * *

Jie nusiaubė,

Jį pasmerkė,
Jie privertė išgerti
kartybių taures
Iki dugno.

Ir paskui
Viską užtrypė.
Užkasė.

Bet užkasė
Ne
Viską.

Prisiminimai
Ir kaulai
Ledynuos išliko.

Ir sugrįžo
Po laiko
Namolei.

Namolei sugrįžo
Po laiko
Kančios prisiminimai

Ir liūdintys kaulai.

ATLANTO NUGALĖTOJAMS

Keturiasdešimt dienų ir naktų,
Išplukdyti bangų,
Jūs kovojot
Su okeano platybe.

Palydėti vilties
Jūs keliavot,
Pasiryžę aukot net gyvybę
Už tėviškę savo.

Per okeano platybes vėl žvelgsit
Į gimtąjį krantą,
Pažadėję trispalvę parvežti
Kaip dovaną Laisvei.

Kristijono Donelaičio minėjimai

(Atkelta iš 1 psl.)

kurioje Donelaitis parašė „Metus”.

Aleknavičiaus manymu, „jeigu norime išsaugoti Donelaičio atminimą ateinančioms kartoms, tiesiog jau šiandien turime susigriebti”. Jis siūlo ruošti donelaitikos dėstymo specialistus, įkurti Donelaičio mokslinį centrą, kuris ir toliau testų donelaitinių temų nagrinėjimą, atgaivinti kažkada Klaipėdoje veikusią Donelaičio draugiją, plėsti Tolminkiemio muziejų – tautos literatūros šventovę, rūpintis Lazdynėlių aplinkos atgaivinimu.

Iš suminėtų įvairių projektų jau pradėtas realizuoti paskutinysis. Šių metų pavasarį Vilniuje, Kaune, Šiauliuose ir Plungėje susidarė Donelaičio gerbėjų grupės, kurios nuvyko į jo gimtuosius Lazdynėlius ir ten pasodino 275 ąžuoliukus. Medelius parūpino Marijampolės ir Alytaus miškininkai. Laikui slenkant, jei pikta ranka jų nesunaikins, susidarys graži ąžuolų giraitė. Planuojama ateityje Lazdynėliuose atstatyti 1869 metais Leipzigo universiteto profesoriaus Technerio rūpesčiu padėtą akmenį, skirtą Kristijono Donelaičio atminimui.

(Ruošiant šią apžvalgą, naudotasi šių metų *Komjaunimo tiesos* antrame ir trečiame numeryje išspausdintais straipsniais apie Donelaitį – B.V.)

Joana Danutė Plikionytė-Bružienė ir Kęstutis Balčikonis Čiurlionio galerijoje, Chicagoje

ALGIMANTAS KEZYS

Šių metų rugsėjo 8 dieną du dailininkai, svečiai iš Vilniaus: Joana Danutė Plikionytė-Bružienė ir Kęstutis Balčikonis pradėjo dailės parodų rudens sezoną Čiurlionio galerijoje, Chicagoje. Pirmosiose dviejose galerijos salėse buvo eksponuoti Balčikonio batiko kūriniai, trečiojoje — Plikionytės-Bružienės grafikos darbai.

Plikionytė-Bružienė Chicagos lietuvių visuomenei — ne naujokė. Jos darbų ciklą „Vilniaus universitetui 400 metų" matėme anksčiau jungtinėse parodose. Šį kartą dailininkė parodė platesnį savo kūrybos horizontą, eksponuodama ekslibrių rinkinį ir pluoštą kitų dar nematytų Chicagoje grafikos darbų, įvairuojančių tiek atlikimo technika, tiek tematika. Tačiau bendrą Plikionytės-Bružienės kūrinių vardiklį būtų galima nusakyti štai kaip: aiškumas ir beveik pažodiškas tikslumas, ieškant įvykio prasmės, bet interpretuojant asmenį, istoriją ar mitą. Dailininkės polinkį į tokią interpretacinę mąstyseną galime pastebėti visose tai parodai pateiktose temose. Vilniaus universiteto cikle Plikionytė-Bružienė vaizduoja senosios architektūros fragmentus, tarp kurių atpažįstame universiteto istoriją — steigėjų bei rėmėjų portretus: Stepono Batoro, Mikalojaus Našlaitėlio Radvilos, Žygimanto Augusto. Ekslibriuose pateikiama asmens samprata, paremta reprezentaciniu biografinio įvykio atpasakojimu. Sakysim, J. M. (Janinos Mačernytės) ekslibryje moteris neša katedros varpinę — Mačernytė buvo pasišventusi turistų vadovė Vilniuje. R. B. (Rita Butvilienė) yra menotyrininkė ir keramikė, bet, anot ekslibrio autorės, ši talentinga dailės mylėtoja, atrodo, buvo nepakankamai pareiginga, nesugebanti daryti tinkamus sprendimus. Savo ekslibryje ji parodyta Šaulio ženkle: šaulys šaudo į ją, o ji barsto savo sukurtus keramikos puodus. Teisininkui, kuris buvo labiau pasižymėjęs kaip moterų mylėtojas, dailininkė sukūrė ekslibrį, rodantį ne jį, o sugundytą moterį, rankose laikančią teisingumo svarstykles.

Lakštinės grafikos darbus dailininkė atlieka įdomia technika. Šalia oforto, litografijos ir monotipijos ji naudoja ir rūgščių purškimą ant metalo. Šiuose darbuose Plikionytė-Bružienė prabyla eiliniam žiūrovui nesunkiai suprantamais palyginimais ir alegorijomis. Moters vietą gyvenime ji pavaizduoja motinos vaidmenyje. „Elegijoje" moteris yra įrėminta piramidėje, tarsi ji būtų atsiribojusi nuo pasaulio savotiško saugumo sumetimais. Ji laiko prispaudusi savo kūdikį prie krūtinės, saugodama jį kaip didžiausią savo šviesą, kad pikti vėjai jos neužpūstų. Kitame paveikslų ciklo taip pat aiškiai ir nedviprasmiškai išreiškiami motinos jausmai, išleidžiant savo kūdikį į pasaulį: motina žvelgia pro langą laukan, kur jos mažasis supasi sūpynėse pats vienas; tarp jos ir kūdikio įsiterpęs pasaulis (augalijos pavidalu), lyg siena, tolina juos vieną nuo kito; trečiame piešiny dailininkė parodo antrąją medalio pusę — vaikutis, jauges į motinos kūną, džiaugiasi jos meile lyg šiltu apsiaustu. Vienas iš įspūdingiausių grafikos darbų šioje parodoje pavadintas „Tolminkiemis", skirtas Kristijono Donelaičio atminimui. Horizonto vidury — Tolminkiemio bažnytėlė, iš šalių dvi stambios figūros: vyro ir moters lietuviškų dievukų pavidalu. Čia dailininkė pabrėžia seną istorinę tiesą – tame anksčiau suvokietintame, o dabar surusintame Tolminkiemyje turi būti įkūnyta jokia kita — tik lietuviška dvasia. Lietuvio teises Plikionytė-Bružienė gina ir serijoje, skirtoje Kazimierui Simonavičiui atminti. Kaip tvirtinama 1650 metais išleistame veikale, Kazimieras Simonavičius yra pats pirmasis raketų išradėjas. Dailininkės paveiksle įrašyti jo šventi žodžiai: „Geriau tegul raketos tarnauja viliokei Venerai, negu kraujo ištroškusiam Marsui". Čia dailininkė oponuoja rusų propaguojamam istorijos klastojimui, kuris skelbia, kad raketų pirmūnu buvęs kažkoks Cielkovskis, gyvenęs 200 metų vėliau už Kazimierą Simonavičių.

Šiais laikais, kai menai pasižymi netiesiogiškumu, estetiniu ir idėjiniu miglotumu, dailės darbai, išreiškiantys tikrovę be užkulisinių paslapčių, nuteikia gaiviai. Plikionytė-Bružienė pateikia savo meno darbus visuomenės dėmesiui tik po to, kai jų idėja jos pačios sąmonėje subręsta iki permatomo aiškumo ir krištolinio tyrumo.

Dailininkas Kęstutis Balčikonis savo parodoje pateikia batiko

Kęstutis Balčikonis. Batiko kūriniai: „Elnias prie marių" (1988) ir „Pavojaus Vytis" (1989).

nerimu. Batiko technika lieti dažai ant drobės taškosi, tįsta, liejasi, todėl statika Balčikonio darbuose yra retas atvejis. Dailininkas prisipažįsta, kad ir jis pats yra neramaus būdo. Jo paveikslų bangos visada audringos, jo gyvūnai ir vytis bėga visu greičiu. Nors kai kurios abstrakcijos yra „ramios", pavyzdžiui, „Prisiminimai apie Kuršių Neringą", tačiau ir šie lyriški vaizdai išreiškia nerimą dėl nebegrįžtamai sunaikintos Neringos gamtos. Daug dažniau jo abstrakcijos yra kovingos (pvz., „Ugniavietė"), jos žadina veržlumą, judėjimą, tarsi nesutelpa statikos rėmuose. Pažiūrėkime į „Ugnies ratą" — tas neramus ratas, įspraustas tarp keturių linijų, plečiasi, žadindamas kovos šauksmą bei viltį. Kęstučio Balčikonio šauksmas nėra kvietimas į tiesioginę kovą, keliančią maištą, o į kovą plačiąja prasme, aštrinančią vilties nuojautą ir tikėjimą artėjančiu atgimimu.

Kęstutis Balčikonis savo viltį keliančiuose darbuose išryškina lietuvio slaptuosius lūkesčius, kurie tik pastaruoju laikotarpiu pagaliau išvydo dienos šviesą. Ilgą laiką išnešiojęs savo neramių figūrų įvaizdžius dvasios glūdumoje, Kęstutis Balčikonis sulaukė dienos, kada juos, įkūnytus didelio formato drobėse, galėjo pamatyti laisvėjančios tautos priešakyje.

Dailės parodos Chicagoje

• **Romo Dalinkevičiaus** tapybos darbų parodą šiuo metu dar vyksta Balzeko Lietuvių kultūros muziejaus meno galerijoje, kur ji buvo pratęsta iki spalio 26 dienos.

• **Lietuvių fotografijos** paroda vakar buvo atidaryta Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre. Ji vyks šį ir ateinantį savaitgalį, spalio 27-29 dieną. Šalia išeivijos lietuvių fotografų darbų, kaip ir praėjusiais metais, parodoje eksponuojami gausūs fotografų iš Lietuvos darbai.

• **Livijos Lipaitės** iš Los Angeles, skulptūros ir keramikos darbų paroda Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, ruošiama pirmąjį lapkričio savaitgalį, nuo lapkričio 3 iki 5 dienos. Parodos atidarymas bus penktadienį, lapkričio 3 dieną, 7:30 v.v.

Dalia Kolbaitė — Namai ir automobilis Ispanijoje Aliejus, 1969

Dalios Kolbaitės paroda

SAULĖ JAUTOKAITĖ

Šiemet nuo rugsėjo 22 iki spalio 8 dienos Chicagos Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, vyko dailininkės Dalios Kolbaitės meno darbų paroda. Prieš išvykdama gyventi į Europą, ji suruošė savo individualią apžvalginę parodą, kurioje eksponavo darbus, sukurtus per beveik trisdešimties metų laikotarpį. Šioje parodoje buvo iškabinta apie 60 paveikslų, kuriuos buvo galima suskirstyti į dvi tematines grupes. Vienoje grupėje buvo paveikslai žmogaus tematika, o kiti — abstraktai ir kolažai įvairiomis temomis.

Žmogaus tematikos kūrinius dailininkė piešia mišria technika. Ji naudoja anglį, rašalą, akvarelę, temperą. Ji tapo portretus ir nuogas moters figūras. Šiai temai ji pasirenka giminių bei pažįstamų veidus ir figūras, įskaitant ir savo pačios portretą. Kartais ji pasitenkina keliomis stambiomis linijomis, išgautais veido bruožais, nekreipdama dėmesio į detales, likusią drobę palikdama baltą. Kitus portretus pilnai išdailina, išbaigia. Portretiniuose darbuose dailininkė nesprendžia jokių žmogiškų problemų, nekuria stiprių charakterių, bet vaizduoja ramų pozuotoją, modelį.

Kitą parodos dalį sudarė abstraktiniai ir pusiau abstraktiniai paveikslai. Abstraktaus kūrinio, atsisakius jame regimosios tikrovės formų, svarbiausieji „veikėjai" yra spalva ir linija. Dailininkė, panaudodama grynąsias spektro spalvas ir tvirtą storą liniją, savo kūriniuose išgauna norimas įvairias nuotaikas. Nors autorė šiems darbams duoda realistinius pavadinimus, tačiau pačiame kūrinyje matome suabstraktintas formas. Pavyzdžiui, paveiksle „Nakties akmenys" mes nujaučiame šios temos nuotaiką, kai matome juodoje aplinkoje nereguliarias šviesesnes formas.

Parodos darbuose jaučiamas tas pats besitęsiantis dailininkės savitas rankos mostas, linija, forma, spalva. Jos tvirta, laisva linija suformuoja stambias geometrines formas, kurios teikia kūriniui svorį ir rimtumą.

Parodos gražiai iliustruotame kataloge rašoma, kad dailininkės Dalios Kolbaitės pirmasis meno mokytojas buvo jos a.a. tėvelis dailininkas Zenonas Kolba. Vėliau ji lankė ir studijavo meną įvairiose meno mokyklose bei universitetuose Jungtinėse Amerikos Valstybėse ir Prancūzijoje. Nuo jaunų dienų ji dalyvavo įvairiose grupinėse parodose lietuvių ir amerikiečių tarpe. Todėl Dalia Kolbaitė, suruošusi šią savo per tris dešimtmečius sukurtų meno darbų parodą, parodė, kad ji ir toliau tęsia jai tėvelio įdiegtą meilę menui.

Ateities akademinis savaitgalis

Tradicinis Ateities akademinis savaitgalis šiais metais vyks ateinantį savaitgalį, nuo spalio 27 iki 29 dienos, Jaunimo centre, Chicagoje, ir Ateitininkų namuose, Lemonte. Šiemetinio savaitgalio tema: Lietuvos kultūros vizija. Jam parinktas motto: *Ateitį regim tėvynės laimingą* (Ateitininkų himno paskutinio posmo pirmoji eilutė). Ateities akademinio savaitgalio programa bus ši:

Penktadienis, spalio 27 d.

7:30 v.v. — Poezijos vakaras su poetais Vainiu Aleksa, Vaidotu Dauniu ir Julium Keleru.

Šeštadienis, spalio 28 d.

Visa šios dienos studijinė programa vyks Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre.

9:30 v.r. — registracija ir kava.

10:00 v. r. — Kęstučio Skrupskelio paskaita „Pasaulėžiūros Vytauto Didžiojo universitete — marksizmas ir krikščionybė". Koreferentė — Dalia Katiliūtė-Boydstun.

12 v. — pietūs.

12:30 v. p.p. — Vaidoto Daunio paskaita „Lietuvos kultūros vizija". Koreferentas – kun. Vytautas Bagdanavičius.

2:30 v. p.p. — Svarstybos apie Lietuvos kultūros ateitį, kurioms vadovaus Kazys Almenas, o jose dalyvaus: Vaidotas Daunys, Viktorija Skrupskelytė, Vytautas Skuodis, Bronius Vaškelis ir Vanda Zaborskaitė.

7 v.v. — *Ateities* žurnalo tradicinis vakaras Jaunimo centro didžiojoje salėje. Programoje: jaunimo kūrybos premijos, Dariaus Polikaičio roko muzikos ir dainų grupė, dalyvavusi šios vasaros Roko marše Lietuvoje, vaišės ir šokiai, grojant „Žaros" orkestrui. Vietas užsisakyti reikia, skambinant tel. (312) 434-2243.

Sekmadienis, spalio 29 d.

Programa vyks Lemonte: šv. mišios — Lietuvių misijos bažnyčioje, paroda ir paskaitos — Ateitininkų namuose, Archer Avenue ir 127-as kelias.

11 v.r. — šv. mišios, koncelebruojamos kun. Vytauto Bagdanavičiaus, MIC ir kun. Leono Zarembos, SJ.

1 v. p.p. — Atidaroma tapybos ir keramikos paroda, kurioje dalyvauja dailininkai Marytė Gaižutienė, Loreta Vaškevičienė, Antanas Ulevičius bei Kostas Ulevičius.

1:30 v. p.p. — Vandos Zaborskaitės paskaita „Vaižgantas ir Lietuvos atgimimas". Koreferentas — Kazys Bradūnas.

3:30 v. p.p. — Mirgos Girniuvienės paskaita „Tolerancija Lietuvoje ir išeivijoje". Koreferentas — Vytautas Kliorys.

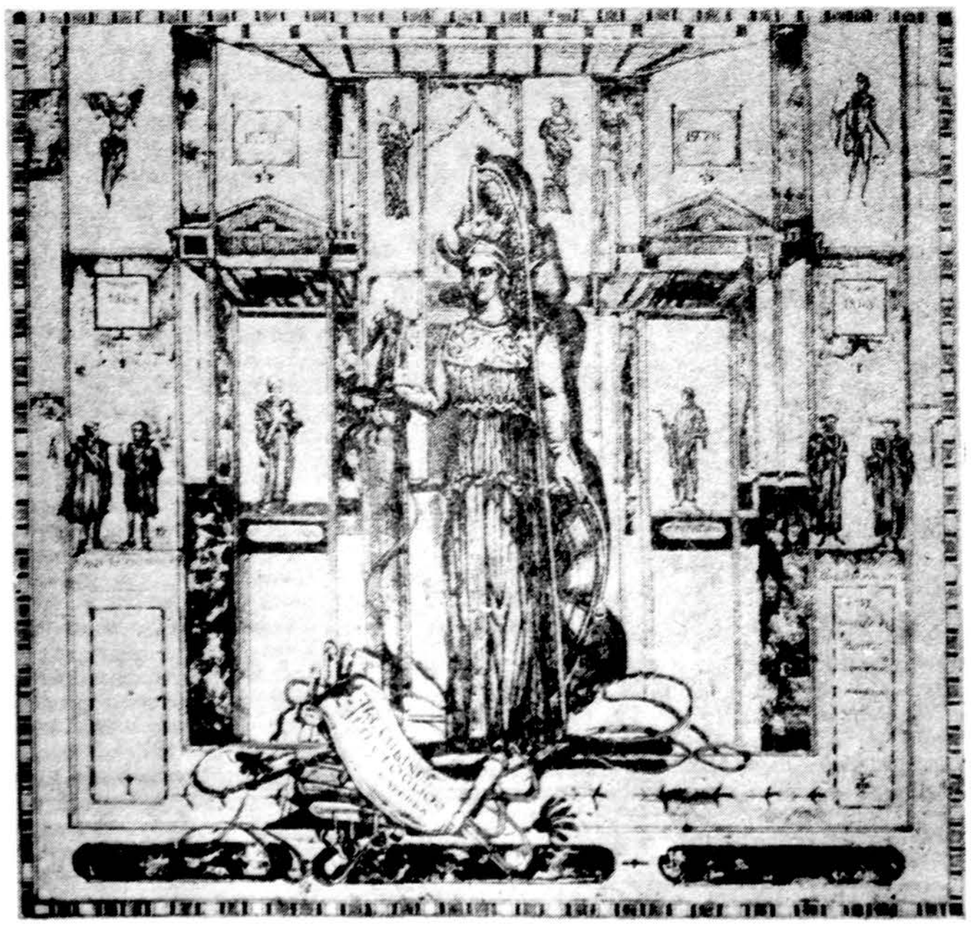

Joana Danutė Plikionytė-Bružiene. Vilniaus universiteto filologijos katedra. 1978.

Joana Danutė Plikionytė-Bružienė. Ekslibris, skirtas Gabrielei Petkevičaitei-Bitei.